

August Šenoa kao operni kritičar

Hubert Pettan

(Nastavak)

b) Opere stranih skladatelja.

Donizetti: Lukrecija (Borgia). Lukrecija prava je pravcata dramatička opera, puna života, strasti, efekta, najbolja svjedočica proti njemačkim prigovorima da je talijanska glazba pusto tralalikanje. (br. 43. od 26. 10. 1878).

Gounod: Faust. Faust je velika dramatična glazbena slika, za zagrebačko općinstvo dakle nešto posve nova, jer su Zagrepčani vikli slušati samo smjesu talijanskih melodija. Vrlo hvali libreto: ne pamtimo boljeg opernoga libreta izim Wagnerovih i Scribeovih. (br. 14. od 5. 4. 1873).

Kreutzer: Noćiste u Granadi. Kreutzerova skladba je opera posve lirske naravi, kompozicija doduše vrlo skromna, al' vrlo milena. Ima tu lijepih melodija, al' glazba je zadahnuta mirnom sentimentalnošću, predmet sam je romantična idila bez velikog aparata. Nema tu ni velikog pozorišnog ni glazbenog efekta, i zato možebit ta opera gdje komu ne prija... pa ako i Noćiste ima na sebi biljeg svoga vremena, to je bez sumnje vrlo nježna skladba, koja se je održala na evropskom repertoaru, a moći će za promjenu i na našem. (br. 44. od 28. 10. 1876).

Meyerbeer: Afrikanka. Mnogi se plašili, mnogi dvojili, mnogi slegnuli ramenima uz porugljiv posmijeh, a mnogi možebit radosnu gojili nadu, da će Meyerbeerova Afrikanka ona pečina biti o kojoj će se brod hrvatske opere uopće rastepsti na vijekove vjekova. A i ljudi posve mirni i revni prijatelji domaće umjetnosti, koji su to arci-djelo francuskog skladatelja čuli na kojem velikom kazalištu, nisu dne 8. studenog posve mirna srca stupili na prag našeg Talijaninog hrama, jer, priznajemo istinu, Afrikanka nije šala... Afrikanka je uspjela, pače vrlo dobro uspjela. (br. 46. od 15. 11. 1879).

Meyerbeer: Hugenoti. Tko je Meyerbeerovo remek-djelo u velikom kazalištu čuo, pa prekoriči prag zagrebačkoga vilinhrama, da sluša Hugenote, zaista će se ponešto lecnuti. Jer — uvažite uvjete ove grandiozne opere, silni zborovi, obilje orkestralno, silni glasovi solista, osobita deklamatorna vještina, velik dramatički konflikt, sve sceničko veličje najdosjetljivijeg libretista Scribea — pak naše sile, naš orkestar, naše sićušno pozorište. Matematički se može izračunati, da ti zagrebački Hugenoti ne će biti Meyerbeerovi Hugenoti. Ne pišemo to nikome u grijeh, samo velimo da su Hugenoti na nas prevelika opera. Kriv je Zagreb, koj' ima samo 24.000 duša... Sjećamo se dobro na pr. prve predstave »Mejrim« g. 1850... To bijaše karikatura, a danas smijemo se odvažiti pjevati Hugenote i pievani su bez škandala. To je svakako napredak, ogroman napredak. (br. 7. od 15. 2. 1879).

Pedrotti: Svi pod krinkom... sve laka lepušasta glazba, talijanska, laka, al' ugodna. Ali se hoće tu da je u pjevačima nešto šampanjskoga duha, te ljupke melodije moraju kao vesele ptičice letjeti sa usta pjevača. Kod naše predstave čusmo dosta cvrkuta i puć-purićkanja, i samo neki pjevači sjetiše nas pravoga ka-

raktera Pedrottijeva djela... Komu ne će dražesni ritornel: »Son Terese fiorera« ugrijati srce... Talijani idealizuju vazda mletačke cvjetarice, tako i libretista ove opere. U poeziji su mlade, lijepe, dražesne, uistinu — vidjesmo ih žalibože dosta na trgu svetoga Marka — baš protivne onim stvorovima pjesničke fantazije. (br. 15. od 10. 4. 1880).

Smetana: Prodana nevjesta... i u petrogradskom kazalištu stekla mnogo pohvale... čin dosta plitak i bez dosjeta, glazba je krasna i karakteristična (br. 42. od 18. 10. 1883)... finu karakterističnu glazbu pjevali su gčna Erlesbekova i g. Raverta, pjevači srednje ruke (br. 47. od 22. 11. 1873)... krasna opera, ali, uloge bijahu naopako podijeljene (br. 23. od 6. 6. 1874).

Verdi Nabuko. Verdi je plodan, Verdi nam je mio, al' Nabuko je uz neke romantične krpice izvađen iz staroga zavjeta i Herodota, pa taj plod Verdijeve mladosti svojim slogom ne odgovara ni najmanje starobibličkom patosu. Ja sam Nabuka već više puta čuo, al' nikad mi ti, kašto upravo trivijalni zvukovi nisu mogli izmamiti počitanja, najmanje me zanijeti... glavnu ulogu, u kojoj zbilja krasnih mjesta ima — pjevao je g. Mirski... Nabuku se hoće povrh toga i silnih, gromornih zborova; to i scenerija može ga danas jošte spasiti pred općinstvom, a to se od našega kazališta ne može tražiti. (br. 41. od 12. 10. 1878).

Verdi: Rigoletto... do sita poznata opera iz talijanske dobe (br. 23. od 6. 6. 1874).

Verdi: Violetta... koja se obično pjeva pod imenom Traviata. Taj glazbotvor živi već 20 godina u evropskom repertoaru, ne zbog svoje nutarnje glazbene vrijednosti, jer je to glazba laka, katkad trivijalna, no ujedno dosta ljupka, a pjevači imaju u njoj priliku, da iznose svoj glas, te će lako postignuti silan pljesak... Budi mimogred spomenuto, da glasovita pjevačica Desirée Artôt smatra Violettu najmilijom svojom ulogom, i kad je prije jedno 15 godina čusmo, ne mogosmo se dosta nadiviti, kako prava umjetnica od neznatne uloge [!] može stvoriti upravo remek-djelo (br. 11. od 5. 3. 1879).

Weber: Strijelac vilenjak... znamenito muzikalno djelo, puno karakteristične glazbe, al' ujedno i lijepih, nježnih melodija. Osvrćući se na jedan ovdašnji list da je ta opera »prav zdrav uzor njemačkog osjećanja« Šenoa piše, da se od Hrvata neće očekivati, da se ugrijemo za takov umotvor, jer je njemački, mi ga cijenimo, jer je umotvor... naše općinstvo vrlo prijazno pozdravilo, i to, jerbo je to djelo zbilja krasno i poetično, nipošto pako s razloga, što kip Karla Marije Webera stoji u germanskoj Valhali [sic !]... Mi zagovarano hrvatsku operu u Zagrebu upravo zato, jer nam jedino ona može dovesti na pozorište glazbene umotvore i romanske, germanske i slavenske... Ako je Weber umio izjaviti glazbom, kako Nijemci osjećaju, što doželjkuju, za čim teže, to je po običnoj zdravoj logici moguće i to, da se nađe kakov Hrvat, koji će glazbom izjaviti, kako Hrvati čuvstvuju, što žele itd., a tada će i protivnici »narodne glazbe« morati vjerovati, da je narodna glazba moguća (br. 19. od 8. 5. 1875).

4) O pjevačima

*

Anton Vaclav: ... Osobito je korisnik g. Anton razigravao neodoljivom svojom komikom gledaoca (Krišpino i kuma, br. 14. od 6. 4. 1878). ... Ulogu grofa Lune preuzeo je g. Anton ml, a pjevao ju je posve pristojno. Uopće je g. Anton mnogo vrijedan »Passepartout« za naš dramatički zavod. Spomenuti moramo, da je g. Anton zato morao pjevati ulogu, jer je redoviti bariton g. Schachner nije naučiti mogao. (Trovator, br. 3. od 17. 1. 1880). Gosp. A. (Don Gregorio) pogodilo je potpuno, što je pogoditi imao, i pjevom i rječju. Prikazao je šarlatanskog impresarija svom silom žive, prirodene komike (Svi pod prikrijom, br. 15. od 10. 4. 1880).

Arnoldi Virginija. Gospođa A., koja se prvi put pojavila u »Violetti« [sic!] i koja je angažovana, pjevačica je srednje vrsti. Glas joj nije pun, svjež i mlad, ali je to izvježbana pjevačica (br. 51. od 21. 12. 1879) ... Nego što ste zaboga knezu za prvi put dodali takovu Gildu, koja se među smrtnicima zove gđica Arnoldi ... Gđica A. pjeva malo kada, rijetka je ptica, al' pjeva i krivo, to smo od Gilde čuli i strašno se prepali. Čovjek bi joj to oprostio. To je pogreška od naravi, premda ubija živce ... Odijelo gđice Arnoldice ne bijaše čišće neg' njezino grlo, pače — volimo šutjeti, jer je sezona na izmaku ... Poklanjamo njezino grlo onoj nekolicini, koja voli slušati takove pojave »Italie iridente«, kojima je ideal talijanska opera u Zagrebu. Habeant sibi! (Rigoletto, br. 11. od 13. 3. 1880) ... Ako bi se gđica Arnoldijeva imala zbilja smatrati »kraljicom primadona« [koju je trebala prikazati], bilo bi dakako vele korisno po umjetnost, da se opera zatvori ... Gđica A. prikazala je pravu realističnu cvjetariću — nipošto onu smišljenu idealno. In somma, pjevanje, hodanje, kretanje, posmješkivanje gđice Arnoldijeve zabranjuju kritičaru, da opetuje općinstvu one strašne jade kojih je i onako pri predstavi očutilo. (br. 15. od 10. 4. 1880).

Bart Franjica. Teško nam je govoriti o glavnoj ženskoj ulozi — o Margareti gđne Bartove. Nakon Ciganke i IV. čina Trovatora očekivalo se mnogo od nje — Margaretete. No nakon izvedbe Fausta »nestalo je te nade posvema«. Grlo gđne B. sasvim je iznemoglo. Nekoj divna mjesta ... izostaše posve. Općinstvu bijaše upravo tužno slušati gđnu B., tim više, što je ona uz nevaljalo pjevanje Margaretu izvršno (osobito u 5. činu) glumila. (br. 14. od 5. 4. 1873).**

Bonal Nina. Nova naša primadona pjevala je već u Turinu, Milanu, Pizi i u Livornu, -no evo se mogosmo sami najbolje osvjedočiti, što vrijedi. Gđa B. je talijanska primadona, a tu su dakako Zagrepčani smjesta počeli pitati: Je l' bolja, je l' gora od Barberice, koja sada pjeva u Madridu? ... Gđa B. nema toli jaka grla kako Giunti-Barbera, glas joj se ne ori svakim časom toli silovito, da nam uzdržću živci — ali — gđa B. ima svakako jak glas, osobito u višim zvukovima i k tomu je gđa B. nadaleko veća umjetnica nego što je bila G. B. Ne pjeva ona po šablona za efekt i pljeskanje, već pjeva i razborito i čuvstveno, ta kako se pjevati mora, a i prikazivanje joj je izvršno, te se ne sastoji od nekoliko priučenihi pokreta. Već u Ruy Blasu — navlastito 3. i 4. činu — ušutila je pjevačica općinstvo, al' još više u zadnjem činu Trovatora (br. 39. od 25. 9. 1880) ... Gđici B. čini se da ta uloga ne prija (Lukrecija, br. 42. od 16. 10. 1880).

Caliga Miroslav. Prvi tenor dvorskog kazališta u

* Abrunredo, tenor talijanske družine koja je pred više godina izvela Cuvidski ples u Zagrebu. Sjećajući se te izvedbe Senoa piše: A., čovjek gotovo nemuzikalan, bijaše za »Ballo in maschera« dresiran kao konj, a ostale je opere pjevao, da je čovjek pobjeći morao iz kazališta (br. 40. od 6. 10. 1877).

** F. Bart pala je kod druge izvedbe Fausta 22. 3. 1873., te je 13. 8. iste godine umrla.

Darmstadtu gostovao je za engagement kao Maks u Strijelcu vilenjaku »Al' nije uspio, jer mu je glas odviše slab bio, te je nadzorni odbor izjavio, da taj dramski dvorski pjevač nije dorasao zahtjevima našega općinstva« (br. 10. od 6. 3. 1880).

Cesari Domenico: ... je pjevač siguran, pjevač daleko bolji od lanjskoga Schachnera, g. C. umije i igrati, ali glas mu nije nipošto simpatičan. Zvukovi iz njegova grla ne teku zvonkom harmonijom, koja umije uhvatiti srce, da, u nekim zvukovima postaje mu glas iznenada krut, opor, kričljiv i bekav, pa gotovo zaboravljaš da pjeva. Ne znamo, hoće li ga kazališna uprava pridržati (Don Salustio u Ruy Blasu, br. 39. od 25. 9. 1880) ... Bariton g. C. nije bio promuko, no krasni prizori drugoga čina prođuše bez svakoga dojma. G. C. pjevao je svoju partiju kada teše bez osjećaja i poezije, u nekim glasovima kada smo čuli hrapanje mijsa (Lucija Lamermoorška, br. 45. od 7. 11. 1880).

Culifaj Ema: pjevala je dosta dobro, ali zamjera joj prozni govor (Favori u Boysijskoj vješnici, br. 45. od 8. 11. 1873).

Dalfy Lovro: ... moramo svečano protestovati proti slasti, slušati g. D. kroz tri godine u prvim tenorskim ulogama. G. D. ne pjeva iz prsiju, glas mu nema ni mrve tenorske miline ... i prelazi katkad u dječanje ... A što da kažem o mimiki, o glumljenju? G. D. ne zna, gdje da se namjesti, pritiskuje gornje lakte tijelu, a agira doljnjim laktovima i glavom kao automat. (Trovator, br. 37. od 11. 9. 1875).

Daneš (Grbić) Milka. Danešova je učenica praškoga konzervatorija i pjevala je Margaretu prvi put u životu (velemučnu dramatičnu patnju) ... reći ćemo iskreno, da se od pjevanja gđne D. nije u našem srcu ni žilica makla, a pri kraju trećeg čina ima prekrasnih liričnih mjesta. Nasuprot čudili smo se prikazivanju gospodične. Kretanje, mimika ne bijaše nipošto plaha, nespretna kao kod početnice, gospodična je dapače kušala i deklamacijom i kretanjem potanku izraziti svako mjesto ... Svakako se vidjela ruka kazališnog učitelja kome je često na pameti više vanjski efekt negoli nutarnja istina (Faust, br. 35. od 28. 8. 1875) ... Gđa Grbićka — Daneš pjevala je pastiricu Gabrielju točno doduše, al' ... u srce nas njezino pjevanje nije dirnulo. Toj partiji treba poetična zadaha [!], a mi čusmo samo tehniku. Glumački bila je gdje gdje suviše afektirana (Noćiste u Granadi, br. 44. od 28. 10. 1876) ... Gđa G. prikazala je pojedine prizore baš izvršno, al' pjevanje nije nam se mnogo kosnulo srca (Jelena u N. S. Zrinjskome, br. 46. od 11. 11. 1876) ... Gđa. G. pjevala je paža Oskara vrlo umiljato (Čuvidski ples, br. 40. od 6. 10. 1877).

U Vijencu br. 12. od 23. 3. 1878 navodi Senoa, da mu se čini da bi tenor Grbić, taj opće štovani pjevač mogao ostati u Zagrebu da se njegova gospođa hoće posvetiti drami. Da ima zato lijepih sposobnosti, dokazala je kao Fenella u Nijemjoj od Portiča. No u broju 21. od 21. 5. 1878 Senoa ispravlja, da Grbić nije kao uvjet postavio engagement svoje gospođe. »To nam se ... reklo, a mi to javismo«. U istom broju Vijenca o izvedbi Hugena, kojom su se oprostili neki dosadašnji pjevači navodi: Na odlasku pako priznajemo i gđni Ferencijevoj i gđi Grbićevoj hvalu za njihovu umjetničku revnost i za ono uzorno vladanje, koje diže i uzvisuje ugled dramatičnoga zavoda.

Epstein: ... no tenor g. E. pao je, i nemilo je pao, već poslije druge arije vidjelo se, da se za zagrebačko kazalište hoće mnogo bolji nego taj tenor ... Grlo je g. E. neznatno, niti ima pravilne visine, jer E. više glasove upravo silom istisnuti mora. Igra mu je slaba ... Odbor je posve pravo uradio, otpustiv odmah E. i pobrinuv se za drugog tenora. (br. 36. od 5. 9. 1884).

(Nastavak slijedi)